

Juryrapport Peter Verstegen

De Martinus Nijhoff-prijs voor vertalingen in het Nederlands gaat naar een letterkundige, die in het afgelopen jaar algemeen bewondering wist af te dwingen met de overbrenging van een van de moeilijkst vertaalbare werken in een voorbeeldig Nederlands. Het is de 34-jarige Peter Verstegen met zijn vertaling *Bleek Vuur* van Nabokov's *Pale Fire*. Al in zijn studententijd had Verstegen de aandacht getrokken door poëzievertalingen met name van een gedicht van Dylan Thomas. Hij vertaalde werk van uiteenlopende Frans- en Engelstalige auteurs en toneel van Molière, Audiberti, Tabori en Whitehead. Verstegen, die bovendien onder het pseudoniem Ton Vervoort de auteur is van een aantal detectiveromans, doceert aan het Instituut voor Vertaalkunde in Amsterdam.

De prijs wordt hem toegekend voor zijn gehele vertaaloeuvre, met name voor *Bleek Vuur*. De jury begroet de vertaling als voorbeeldig van vakmanschap en overtuigingskracht, bij een zorgvuldige cultivering van Nederlandse woordkeuze en zinsbouw. Het boek van Nabokov bestaat eensdeels uit gevoelige en soms ironische poëzie, anderzijds uit droog of speels geschreven ironisch proza, dat wemelt van al of niet verborgen toespelingen, zinspelingen en woordspelen. De grote stilist Nabokov is bovendien een auteur die bij elke regel mee-denkt in zijn eigen hoedanigheid van vertaler. Dit type schrijver is veelal uit op zo mogelijk zeer idiomatische en onvertaalbare termen, zinspelingen en wendingen. Hij bouwt op die manier moeilijkheden in, als een soort examen voor de vertalers van zijn eigen werk. Hij selecteert zijn vertalers als het ware bij voorbaat. Tenminste, dat zou de ideale situatie zijn. Nabokov weet dat de praktijk vaak anders is, én met vertalen én met commentaar. Daar gaat het boek ondermeer over.

Maar dat in feite een bepaald boek een bepaald soort vertaler eist, wil het overkomen, wordt doorgaans maar weinig ingezien door uitgevers, en een jury die uitkijkt naar kwaliteit van vertalingen mag dit wel even aanstippen. Een uitgever die de rechten opkoopt van een boek, is zich bovendien zelden bewust van het aantal jaren dat het werk in de auteur is gerijpt, en van de lange tijd waarin de auteur het tenslotte opschreef. Zo'n werk moet dan vertaald worden in een fractie van de tijd die de auteur er zelf aan heeft besteed. Dit nu is onbegrijpelijk, want elke industrieel weet dat wie een produkt in de handel brengt dat kennelijk wordt gemaakt in een vloek en een zucht, ook kan rekenen op gevloek en gezucht bij de consumenten.

In het belang van de kwaliteit van vertalingen is het dan ook weldadig te weten dat Peter Verstegen aan zijn vertaling van *Bleek Vuur* drie jaar heeft kunnen werken. Het lange gedicht dat het eerste deel van het boek vormt, heeft in zijn vertaling een tiental fasen van ontwikkeling gekend. Het is bovendien een gevecht geworden van Verstegen met Nabokov zelf, die, mede op grond van eigen pogingen, apodictisch tot de conclusie kwam dat poëzie onvertaalbaar is als poëzie, en dat liever van metrum en rijm moet worden afgezien. Verstegen heeft de poëzie in *Bleek Vuur* alleen maar kunnen vertalen tégen Nabokov's recept in, en zet dat lumineus uiteen in een essay in het tijdschrift *Soma*. Het resultaat is een prachtig Nederlands gedicht, dat in zijn

geheel telkens herinneringen wekt aan het latere werk van Nijhoff, en dat speciaal in zijn vierde canto ook qua inspiratie en thematiek sterk parallel loopt aan Nijhoff's proza in *De Pen op Papier*. De dichter Verstegen kan hier dus beschouwd worden als een vertolker van zowel Nijhoff als Nabokov.

De jury geeft hieronder enkele voorbeelden van Verstegen's oplossingen op grond van de wetmatigheid inherent aan de andere taal. Waar Nabokov, over de verdwijning van het dochtertje van zijn dichter, de gissingen opsomt, zegt hij:

*... some say
She took her poor young life. I know. You know.*

Bij Verstegen wordt deze slotregel tot iets wat met andere middelen onvergetelijk blijft:

*... maar wij,
Wij wisten van de zelfmoord van ons kind.*

Waar Nabokov zijn dichter Shade vol zelfironie naar een titel laat zoeken voor een blijkbaar ragfijne bundel, zegt hij:

*... (this) does require
Some moondrop title.*

Verstegen weet dat iets specifiek als *moondrop* om een benadering vraagt uit een heel andere hoek, ter bereiking van eenzelfde effect. Dan werkt hij met een in het Nederlands nog niet eerder vertoonde uiterst subtiele woordspeling:

*... dit
Vergt een selene naam.*

In een conversatie binnen dit gedicht wisselen de beide vereenzaamde ouders enkele regels in het koude jaargetij. Bij Nabokov:

*'What glided down the roof and made that thud?'
'It is old winter tumbling in the mud.'*

Het beeld van de winter die op zijn eind raakt is bij Verstegen ontdaan van deze altijd ietwat Engelse personificatie-inslag. Met een volslagen Nederlands idioom vertaalt hij:

*'Er gleed iets van het dak. Wat was die plof?'
'Een laatste restje winter beet in 't stof.'*

En als laatste voorbeeld, van Nabokov's satirische toets:

A school of Freudians headed for the tomb.

Wat bij Verstegen overkomt als:

Zwom een school Freudianen naar de dood.

Voor Nabokov, als overigens voor zovele slavisten in de wereld tegenover vele Nederlandse vertalingen uit het Russisch, zou dus kunnen gelden: ‘Slavisten aller landen, leert Nederlands!’ En overtuig u. Het is namelijk verregaand sneu dat een Nabokov bij gebrek aan documentatie alleen maar gesterkt wordt in zijn sceptische houding inzake versvertalingen, waar hij géén toegang heeft tot deze Nederlandse weergave, en wél tot die in een paar andere talen waarin zijn *Bleek Vuur* hoegenaamd niet is overgekomen.

Wat hier gezegd is over de weergave van het lange gedicht in *Bleek Vuur* geldt ook voor het proza in het werk. Nabokov speelt met zijn lezers én met zijn vertalers. Bij Verstegen blijkt dat althans één vertaler niét met zich heeft laten spelen. Verstegen heeft bovendien begrepen dat men pas kan vertalen wanneer grondig is afgerekend met wat onder vertalen wordt verstaan op school. Uit een onuitputtelijke eigen woordenrijkdom heeft hij een scherpe selectie toegepast, met elk woord trefzeker op de plaats waar het leven moet. De eerstvolgende druk van elk Engels-Nederlands woordenboek zal rekening moeten houden met wat deze vertaling biedt aan springlevende taal.

De jury:

Prof. dr. S. Dresden, voorzitter

Prof. dr. J. C. Kamerbeek

Gerrit Kouwenaar

Adriaan Morriën

Paul Rodenko

Dolf Verspoor

Bert Voeten

Drs. H.J. van Royen, secretaris